

Apžvalga

Nr. 53

1946. IX. 28

II metai

TAIKOS KONGRESE TEBESIGINČYJAMA

„KAS KALĖ PINIGUS — KAS KRAUJĄ LIEJO“

Paryžius, IX. 27. Taikos Konferencijos gen. sekret., pasiremdamas 4 didž. valst. užs. reik. min. nutarimu, paragino visas komisijas baigti darbą. Jo patvarkymu, kiekvienam kalbėtojų komisijoj pirmą kartą leidžiama kalbėti 10 minučių, o antrą kartą — tik 5 min. ir kiekvienas kalbėtojas gali kalbėti tik du kartus.

Vakarykščiame Rumunijos ekonom. komisijoj padarytas svarbus nutarimas dėl atlyginimo sąjungininkų piliečiams už jų turtui Rumunijoj padarytus nuostolius. Britų pasiūlymas atlyginti 100%, buvo atmetas, lygiai taip pat buvo atmetas amerikiečių-sovietų pasiūlymas atlyginti 25%. Prancūzų pasiūlymas atlyginti 75% buvo priimtas 9 balsais prieš 4.

Svarstant šį klausimą įvyko karštos diskusijos, kurių metu Vyšinskis pasakė: Anglai ir amerikiečiai kalė pinigus tuo metu, kai sovietų piliečiai liejo kraują. Dar 1943 m. gaudavo riebius dividendus, angli-amerikiečių kapitalistai nes jiems priklausančios įmonės tarnavo Vokietijos karo mašinai.

N. Zelandijos atst. pareiškė, kad jis pasiūlys Taikos Konf. plenumui įsteigti tarptautinį tribunolą žmogaus teisėms apsaugoti buv. priešų valstybėse.

Italijos teritorinė komisijoj vyko debatai dėl Triesto statuto.

Vakar įvykusiame Taikos Konf. plenumo posėdyje karštų ginčų sukėlė graikų reikalavimas plenumo posėdyje iškelti Graikijos-Albanijos valstybių sienų klausimą. Jugoslavijos, TSRS ir UTSSR atstovai tam griežtai pasipriešino. Tada pirmininkaujantis min. Byrnes pareiškė, kad graikų atst. savo pasiūlymą atsiima ir tuo ginčas buvo baigtas.

JUGOSLAVIJA ATMETĖ NOTĄ

Londonas, IX. 27. Jugoslavijos vyriausybė atsakė į Graikijos notą, kurioje atmeta graikų protestą dėl Jugoslavijoj varomos prieš Graikiją propagandos ir tokios propagandos varymu prieš Jugoslaviją apkaltinama Graikijos vyriausybė.

SUSTABDYTAS ŽYDŲ BĖGIMAS

Viena, IX. 28. Sovietų karinės įstaigos Vienoje įsakė daugiau nepraleisti pro Vieną žydų emigrantų į Palestiną. Visi traukiniai, kurie iki šiol ėjo iš Čekoslovakijos ir Vengrijos su žydais bėgliais, nuo šios dienos sustabdomi.

Kaip tos pačios įstaigos praneša, iki šiolie į Vieną atvykdavo kiekvieną dieną apie 2000 žydų iš Rytų Europos.

GEN. EISENHOWERIS ATVYKO

Londonas, IX. 27. Šį vakarą į vieną D. Britanijos uostą atvyko JAV vyr. štabo virš. gen. Eisenhoweris. Jį sutikusiems spaudos atstovams generolas pareiškė, kad jo keilinės tikslas inspektuoti amerikiečių kariuomenės dalinius Europoj. Be Vokietijos, jis mano aplankyti Italiją ir Austriją.

PASKELBS SLAPTUS DOKUMENTUS

New Yorkas, IX. 27. Amerikiečių laikraštis New Week šiandien skelbia, kad min. Byrnes įsakė paskelbti visus dokumentus, kurie liečia slap-tą nacių veiklą. Visi šie dokumentai buvo slapti ir jų daugumą amerikiečiai rado Berlyne. Tarp tų dokumentų yra ir slapta vokiečių-sovietų nepuolimo paktas, pasirašytas 1939. Šis paktas ir kai kurie kiti dokumentai, rašo New Week, yra sensacin-go pobūdžio.

NAUJA PROGA

New Yorkas, IX. 27. New York Times koresp. britų min. ir atst. Saug. Taryboj McNeal pareiškė, kad po Stalino pareiškimų, reikia manyti, sovietai priims pakartotiną britų pasiūlymą pratęsti nepuolimo paktą tarp D. Britanijos ir TSRS.

SOVIETAI VISKA IŠVEŽA

Londonas, IX. 27. Šiandien D. Britanijos oficialus The Times vedamuoju deda savo Berlyno korespondento sensacingą straipsnį, kuris yra labai plačiai komentuojamas.

Korespondentas rašo, kad iš sovietų zonos Vokietijoj 70% bėgančios gamybos išveža į Rusiją, o žymi dalis 30% gamybos eina sovietų kariuomenės reikalams. Tokiu būdu, korespondento duomenimis, civiliniams vokiečių reikalams lieka tikrai apie vienas dvidešimtadalys gamybos. Du trečdaliai visų sovietų zonoj žaliavų rusai išvežė į Rusiją, o kiek pramonės įrengimų buvo išvežta, tikslų žinių nėra, bet manoma, kad yra išvežta didesnė pusė fabrikų. Visa sovietų zonoj gaminama buna yra išvežama į Čekoslovakiją, ten perdirbama į automobilių padangas ir perduodama sovietų kariuomenei. Žymi zonos pramonės dalis yra tiesioginė Maskvos kontrolėj.

Oficialūs britų vyriausybės sluoksniai pareiškia, kad ėmimas reparacijų iš bėgančios Vokietijos gamybos yra Potsdamo susitarimo sulaužymas.

Ta proga primenama, kad dar š. m. rugpjūčio mėn. britų vyr. pasiuntė notą ameri-

kiečių, sovietų ir prancūzų vyriausybėms. Šioje notoje buvo primenamas Potsdamo susitarimas, kad nė vienas sąjungininkas negali imti reparacijų sąskaiton bėgančios civilinės taikos meto Vokietijos gamybos. Ši gamyba turi eiti Vokietijos ekonom. atstatymui ir eksportui, padengimui importo prekių. Reparacijų sąskaiton gali būti paimtos tikrai tos pramonės įmonės, kurios nereiškalingos taikos meto civilinei gamybai. Vienas to susitarimo signalas negali atsimesti sauvaišškai nuo to susitarimo.

Toliau notoje pažymima, kad britų vyriausybė nei Jaltoj, nei Potsdame nepripažino sovietų reikalavimo reparacijų iš Vokietijos 10 milijardų dolerių sumoj.

JAU ISMUŠĖ VALANDA

Nuernbergas, IX. 27. Visu keturių Vokietijos zonų radijo siuntuvai ateinantį pirmadienį sujungtai transliuos iš Nuernbergo garisiosios bylos sprendimo skaitymą. Pirmadienį 12 val. bus pradėti skaityti sprendimo motyvai, o patys sprendimai bus paskelbti antradienį po pietų.

Painiava Graikijoj

GRAIKIJOJ PILIETINIS KARAS

Roma, IX. 27. Nors Vakarų Makedonijoj graikų vyriausybės reguliarios kariuomenės kovos su banditų gaujomis baigėsi vyr. kariuom. pergale ir banditai išsisklaidė po kalnus, tačiau įvairiose Graikijos vietose vyksta aršūs susidūrimai tarp kariuomenės ir kairiųjų banditų. Remiantis korespondentų pranešimais susidaro vaizdas, kad Graikijoj vis labiau pradeda įsilepsnoti pilietinis karas.

JURGIS II ATVYKO

Londonas, IX. 27. Nors buvo paskelbta, kad į Graikiją grįžtantis karalius Jurgis II atvyko į Atėnus. Jo atvykimas diniu laivu, tačiau visai netikėtai jis šiandien lėktuvu atvyko į Aėenus. Jo atvykimas buvo laikomas griežto paslaptį ir tik keli asmenys apie tai nežinojo. Aerodrome jį pasitiko arkiv. Damaskinos.

Graikijos min. pirm. Tsaldaris pareiškė, kad jis su vikalbėjo, turi tučtuojau lydėti tydinsias.

PRIEŠ SOVIETŲ KARINGUMĄ

Roma, IX. 27. Lordas Vansittart šiandien amerikiečių agentūros INS. atst. suteikė pasikalbėjimą, kuriame pasisakė dėl paskutinių Stalino pareiškimų.

Tuos gražius žodžius, jis citų į Dardanelus ir į vakariniams veiksmai ir, jei Stalinas tikrai to siekia, ką kalba, turi tuojau išpildyti šias tris sąlygas: a) tuojau įsakyti nutraukti sovietų spaudos ir radijo propandą, nukreiptą prieš angli-amerikiečius; b) atsisakyti nuo aspiracijų į Dardanelus ir į vakarinę Trakiją. Tiesa, vakarinės Trakijos siekia Bulgariją, kalbėjo toliau Vansittart, tačiau Bulgariją šiandien yra Sovietų S—gos satelitas ir tikrumoj to siekia TSRS ir c) sušvelninti kietą sovietų delegacijos Paryžiaus Taikos Konferencijoj karingumą. Visos tos trys sąlygos turi būti tuojau įvykdytos, nes kitaip Stalino žodžiai liks žodžiais.

PASAULIO VIENYBĖS TILTAS

Londonas, IX. 27. Šiandien Prancūzijos min. pirm., kalbėdamas apie Vokietiją, pareiškė, kad Vokietiją yra pasaulio vienybės tiltas.

Min. Hynd spaudos konferencijoj pareiškė, kad D. Britanija stengsis, kad šią visą žiemą britų zonos vokiečiai gautų 1550 kalorijų į dieną ir bus daromos pastangos, kad vokiečiams dienišės normos kalorijų skaičius būtų pakeltas iki 2000 asmeniui.

Oslo. Žinomo norvegų rašytojo Knut Hamsuno sūnus už bendradarbiavimą okupacijos metu su vokiečiais nubaustas devyneriais metais kalėjimo, be to, dešimčiai metų atimtos jam pilietinės teisės.

BALTA AR RAUDONA ŽVAIGŽDĖ

SOVIETAI ATSAUKIA
SPAUDOS ATSTOVUS

Wallace palydint.

Tryliktais ministeriavimo metais Henry Agard Wallace vėjus pasėjęs, audros nublokštas, paliko susimąčiusį pasaulį. Šiandien domina ne tai, kad demokratų partija Wallace ir Pepper, dviems senatoriams, dviems sovietų šalininkams demokratams, uždraudė kalbėti jos vardu. Ne, „Berliner Zeitung“ pranašystė kreipia dėmesį, jog ateinančiuose rinkimuose Wallace bus kandidatu į prezidentus.

Politinį pasaulį labiau sudomino Baltųjų Rūmų sekretoriaus paneigimas pasklidusių žinių, kad Trumanas numatęs kviesi Staliną pasitarti, jei Paryžiuje vykstančioje konferencijoje nebūtų susitarta o tuo metu gen. Eisenhoweris, JAV generalinio štabo višininkas „Queen Mary“ laivu, tik ką po pasitarimų su marš. Montgomery, išvyko į Europą savos kariuomenės inspektuoti. Naujas prekybos ministeris Harrimanas ir toliau dalyvaus Taikos konferencijoje, kol ji pasibaigs. Šiuo metu JAV darosi įdomūs įvykiai, nes centre telkiami ambasadoriai ūkiui tvarkyti, o ambasadoriais skiriami kariai, kurie dabar lyg atostogautų.

Wallace, praktikas ir taikos evangelistas, blogas kalbėtojas ir draudžiamas neleistinus dalykus dėsto. Užsispyręs aistris, Hooverio ir Coolidge bendradarbis, buvęs prieš Trumaną prezidento pavaduotojas, pagaliau palinksta į kairįjį sparną. Jis talkininkauja Profesinių sąjungų politiniam komitetui — PAC (Political Action Committee), kuris ruošiasi kovai atstovauti darbininkijos reikalams. PAC galės Amerikoje tarti svarų žodį, kai susiskaldžiusios profesinės sąjungos susijungs ir sudarys galingą veiksnį. O tai gali įvykti iki 1948 m., t. y. iki ateinančių prezidento rinkimų.

Užsienio politikos persvara.

JAV ilgą laiką, nuo 1898 m., svyravusios ir ieškojusios užsienio politikos kelių, apsisprendžia atsisakyti izoliacionizmo, t. y. išsijungimo iš tarptautinės politikos. Dabar JAV savo užsienio politiką aiškiai aptaria: viešpatuoti žemės rutulyje. Ūkiškoje srityje jos susiduria su britais, bet tos galybės randa išeitį. Su Sovietais rasti išeitį nevyksta. Diplomatinė ir pilietinė kova tik išryškina tų dviejų galybių nuomonių skirtumus.

Sovietų manevras atsisakyti revoliucinių žymių, bet remti revoliucinius metodus ir slavizmo imperializmą mažai ramina Baltųjų Rūmų valdovus. Nepriklausomai sukvietas III panslavistikos kongresas, kurį Stalinas pasveikino: „Tretysis slavų kongresas posėdžiauja, kai fašizmas

sunaikintas, o reikia pašalinti tik jo likučius. Išsprendus šį skausmingą klausimą, žmonija galės džiaugtis, o slavų tautos atliks vaidmenį, kurio siekė sugriauta nacistinė Vokietija“. Tai reiškia, kad sovietai pasirinko kelią, kuris atstoja „Deutschland ueber alles...“. Tame kongrese ne veltui Byrnes ujamasi, o Wallace plojama, nes jis siūlo JAV tūnoti savame kampe, ploja siekiančiam vadovauti darbininkijai, kuri, žiūrėdama dienos reikalų, dažnai streikuoja ir ieško dienos gerbuvio. Jugoslavų atstovas aiškiai išreiškė slavų imperializmą: „Pirmą kartą istorijoje mes slaviai, esame laisvi, pirmą kartą esame sprendžiantis veiksnys taika kuriant“. Tai reiškia, kad slavistinė penktoji kolona geriau organizuota už nacinę, kuria Hitleris per daug pasitikejo.

A. Harrimanas, naujasis prekybos ministeris, š. m. kovo mėn. grįždamas iš Maskvos pareiškė: „Mes pripažįstame Sovietams teises rūpintis jų saugumu“. Ateitis parodys, kaip pavyks naujam atsakingam pareigūnui tai suderinti su grubiais tikrovės įvykiais, kurie Byrnes sudaro daug vargo, nežiūrint, kad jį remia pozicija ir opozicija — demokratų ir respublikonai. Vieninteliai Amerikos darbiečiai atsisaisto pasaulio. JAV politikai visu ryžtumu stoja skersai kelio sovietinėms užmačioms.

Pacifizmas ir militarizmas

H. A. Wallace nenaujokas piršti amerikiečių — sovietų draugystę. Amerikiečių — rusų susitarinimo draugijoje 1942 m. jis pareiškė: „Jungtinių tautų veiksmingas sugyvenimas pareina amerikiečių ir sovietų susitarimo dėl pagrindinių dėsnių pastoviai pasaulinei taikai sudaryti“. Anuomet tą pačią mintį puoselėjo Walter Lippmann, įtakingas amerikiečių žurnalistas, knygoje „U.S. Foreign Policy“, kurioje siūlė pasaulio valdymą padalyti tarp JAV ir ST-RS, o dabar yra nuomonės, jog taika su sovietais gali būti sudaryta tik amerikiečiams šarvuotu kumščiu pagrumojus. Straipsnyje: „Wallace reakcija“, „New York Herald Tribune“ jis dėsto: „Spėju, kad ir dabar Wallace nesupranta kaip reikia išspręsti sovietų problemą. Didžiausias nesupratimas, kurį Wallace daro, laikydamas Staliną pacifistu, o JAV — militaristinėmis.“

„Le Monde“ rugsėjo 20 d. vedamajame nurodo, kad Wallace yra Rooseveltui šešėlyje. Ar Roosevelt dabar būtų prosovietinės politikos šalininkas? Ir atsako: „Vargu, Jau anuomet buvo nesutarimų tarp sovietų ir amerikiečių. Sovietai pasirašė Atlanto nuostatus, bet negalima tvir-

tinti, kad jie juos gerbia. Potsdamo nutarimais pagaliau anuos palaidojo. Tuos nutarimus vykdanč, dar toliau nueita. Sovietai dabar remiasi tik jėga. O nereikia pamiršti, kad tie idealistai, kurie anuomet nematė japoniško ir vokiško pavojaus, privedė prie pasaulinės katastrofos.“

Pasaulį nekartą nuvedė į katastrofas aršūs militaristai ir naivūs pacifistai. Wallace atliko kilnų darbą, pagerinęs kukurūzų atomainą, kurią išbandė savo darže. Jo vaidmens vidaus politikoje neat-sargu būtų mažinti. Bet pasaulis su palengvėjimo atodūsiu sveikina JAV ryžtingą užsienio politiką, kurios pagrindinis uždavinys išaiškinti panslavistinės Eurazijos slepiamą mintį ir klaidinančius pėdsakus tarptautiniuose pasitarimuose, siekiančiuose neva pasaulinės taikos. Ar dabar galima apie ją kalbėti, kai balta ir raudona žvaigždė varžosi? Tat ypač išryškino Wallace, gal ir pats to nenorėdamas.

VĖL VALYMAS SOVIETUOSE

Londonas. „Daily Telegraph“ praneša, kad sovietuose daromas „naujas“ valymas įvairiausiose srityse. Marš. Stalinas paskelbė du dekretus, kuriuose kolchozų ir sovchozų vadovai pakaltinami tas įmones pavertę privačiomis. Šiuos įvykius įsakyta griežtai kontroliuoti. Drauge primenama, kad ne vien atskiri asmenys, bet ir ištisos tautos bus baudžiamos, kaip tai padaryta Kryme ir Kaukaze, ištrėmus tautas iš jų vietovių.

Rašytojai, spauda ir radijas vis aršiau puolami. „Kultūra i žizn“, propagandinis oficiozas, kaltina kitus oficiozus „Izvestija“, „Pravda“, „Trud“, kad iki šio meto nieko nerašė apie užsienį, juodosios reakcijos ir antisovietinės propagandos antpuolius. „Zaria Vostoka“ rašo, kad reta rasti vedamąjį, kuriame būtų nušviesti užsienio politikos klausimai. Kam gi to prireikė?

LOPOMI KOLCHOZAI

Maskva. Ryšium su disciplinos pakrikimu kolchozuose ir blogu prievolių atlikimu Sov. Sąjungos ministerių taryba ir Komunistų partijos CK išleido įsaką, kuriame sakoma:

1. Kolchozų atskaitomybė turi būti skelbiama viešai ir pateikta partijos delegatui kas du mėnesiai.
2. Žemės, kurios karo metu buvo perleistos privatiems asmenims, civilinėms ar karinėms organizacijoms, turi būti gražintos atitinkamiems kolchozams iki 1946 m. lapkričio 15 d.
3. Turi tinkamai veikti kolchozų demokratinės institucijos.

Berlynas. Sovietų karinė vyriausybė išakė 8 spaudos atstovams britų srityje grįžti į Berlyną, nes britai jų tinkamai nepriėmė ir neparodė reikiamo mandagumo.

Britai nurodo, kad su minėtais spaudos atstovais turėta daug vargo ir nesupratimų, nes pastaruoju metu reikalavo susisiekimo priemonių ir nuolat keitė kelionės tikslus.

Dėl mestų kaltinimų, kad jie negalėjo apžiūrėti, ko norėjo, britai atkerta, jog jų spaudos atstovai pastarųjų balsavimų metu sovietinėje zonoje net negalėjo gauti reikiamų žinių balsavimo reikalu.

BRITŲ KARO NUOSTOLIAI

Londonas, IX. 25. Šiandien oficialiai paskelbti britų karo nuostoliai. Britų valstybei paskutinis karas kaštavo 84 milijardai dolerių grynaus pinigais, pusė britų laivyno buvo sunaikinta ir iš 10 namų visoj D. Britanijoje 3 buvo sunaikinti arba paversti netinkamais gyventi.

Jos. Visi kolchozų nariai turi dalyvauti susirinkimuose, kuriuose svarstomi kolchozo organizacijos reikalai, renkamas pirmininkas ir valdybos nariai.

Visuotiniai kolchozų susirinkimai ir valdomųjų organų rinkimai turi įvykti iki 1947 m. sausio 15 d.

VĖL IŠKELDINTŲJŲ
KLAUSIMAS

New Yorkas, IX. 23. UN pabėgėlių pakomisėje, Sovietams, Ukrainai ir Jugoslavijai balsuojant prieš, priimtas JAV pasiūlymas, kad pabėgėlius įsileistų visos taikingos valstybės, nors ir ne UN nariai. Sovietų atstovas Teplakov paklausė, ar tokiu kraštu galėtų būti ir Ispanija. Britų atstovas Sir George Rendel atsakė, jog negali būti išskirta jokia valstybė.

„New York Herald Tribune“ rugsėjo 20 d. numeryje J. Alsop vedamajame „Europos blogas sapnas“ aprašo DP ir jų stovyklas. Jis dėsto: „Nepaprastai skaudu, kad esama milžiniško skirtumo tarp JAV politikierių ir stovyklose skurstančių vyrų, moterų ir vaikų, kurie yra benamiai ir neturi savo valstybės. Politikeriai, sėdėdami ištaigingose įstaigose, patiekia pabaisą sukeliančius vaizdus. Ir tai jie daro dažniausiai turėdami savanaudiškų išskaičiavimų.“

Ilgame straipsnyje aprašomas iškeldintųjų perneštas vargas. Straipsnio autorius kalbasi su viena rygiete, kuri taria: „Gera būtų į namus grįžti, bet aš to negaliu padaryti. Juk visvien kur būsi, bet svarbu būti laisvam.“

MOTERŲ LEGIONAS

(Iš rinkinio „Vergų kolonoje“)

Ji sėdėjo patvoryje už tvartų ant trunijancio rasto ir verkė. Galva nulenktą, juodos skepetos gobtuvas dengia veidą, o ant juodo nudilusio palto laša ašaros, kaip stambūs sidabrinės rasos lašai ir, nusi-risdamos skvernais tekšena į purviną žemę.

— Aš nebegačiu, nebeišver-siu!

Moteris pakelia galvą. Pla-čiai pravertos žydrios akys žiūri pro ilgus juodus blak-stienus, ant kurių kaba po sidabrinį lašelį, antakiai juodi, ant aukštos baltos kaktos iš po skepetos nusidriekusi juo-dų plaukų kuokštė. Veidas pailgas ir liesas, taisyklingos nosies šnervės iš susijaudini-mo šiek tiek išsiplėtusios, gražios rausvos lūpos sučiaup-tos. Taip, gal būt, būtų atro-džiusi Mona Liza, jei ji būtų buvusi kiek liesesnė ir jei Leonardo da Vinči ją būtų nutapęs iš sielvarto verkian-čiai.

— Kaip tarp tokių būti? — skundžiasi moteris. — Nuo ryto iki vakarų keiksmai, nors ausis užsikimšusi vaik-ščiok. Vakaraš sugulus kal-bos tik apie vyrus, ir kokios kalbos! Akmuo rausti iš ge-dos turėtų. O juk jos visos jaunos, bet visos lygiai elgiasi ir dvidešimtmetės ir šešiolin-kinės.

— Kiek gi tau metų, mo-terie?

— Aš jau sena, — palin-guoja liūdnai galva, — aš dvidešimt aštuonerių metų. Ir buvo nuo ko pasenti. Tik ka-rui prasidėjus vyrą paėmė į raudonąją armiją, kažin ar dar gyvas. Trejų metų ber-niuką, vokiečių sunkvežimies ties Kremenčiuku pervažiuo, toks švelnus garbanotas vai-kutis... Čia pat prie kelio ir palaidejo... — Moteris vel nulenkia galvą, o ašaros tik ritsi. Vėliau kiek nusi-raminusi tęsia toliau:

— Paėmė vokiečiai mūs moterų paauglių mergaičių, vaikų ir vyrų, kiek ir buvo likę, iš Kremenčiuko keturio-lika tūkstančių ir atvėžė Vo-kietijon darbams. Mus, mote-ris ir mergaites, paskyrė Wien-ner Neustadt'e į lėktuvų fa-brikas. Gyvenome lageriuose ir mitome iš bendro katilo. O kai dabar mūsų fabriką su-bombino, tai ir atvarė čia mūsų du šimtus apkasų kasti. Pats matai, kokias jas gyve-nimas padarė.

Taip, mačiau ir stebėjau jas nuo pat pirmos dienos, kai mums dirbant prie apkasų du šimtus moterų pravarė pro mus keliu ir jų kolona įsuko į dvaro kiemą.

— Vyrūčiai, bobos! — šuk-telėjo kažkuris jaunuolis iš rusų būrio ir net kepure pa-mosavo. Vienas antras iš jau-nesniųjų linksmiai nusikeikė, bet tuoj nutilo, kai vyrsnieji sudraudė:

— Nėra ko dziūgauti! Čia ir mums vyrams pragaras, dirbam kaip jaučiai, o esti

duoda kaip žvirbliams, kam dar čia moteris atvarė?

— Mums baltinius skalbti ir aplopyti, — spėjo vienas.

— Kai tau koks SA snukį išskalbs, galėsi jį lopytis, — atšovė antras. O man baltinių skalbti nereikia. Vienus ant kūno teturiu ir tuos pačius utelės baigia esti. Paminėsit mano žodį, kas bobos apkasus kaip ir mes. Prieš paskutinį galą vokiečiai siunta.

Parėję vakare radome mo-teris apgyvendintas gretimo tvarto palėpėje. Po mumis tvarte gyveno apkasų kasė-jai vokiečiai, po moterimis gi dvaro jaučiai ir karvės. Jų tvarto stogas buvo dar pras-tesnis už mūsų ir dar menkia-iau galėjo apsaugoti nuo lietaus ir šlapdribos.

— Merginos, ateikit pas mus! — šaukė jaunesni rusė-liai.

— Neisim, — atšovė viena, — pas jus iš apačios vokie-čių kvapas eina, o mums ma-lonesnis ochso kvapas, negu vokiečio!

Atsiformant kavą merginos susimaišė su vyrais. Buvo tai margas būrys, bet pilka spalva vyravo. Pilkomis skepetomis parištos galvos, pilki prastos medžiagos ir kaip maišai pasiūti paltai, šurkščios storos kojinės ir mediniai padais juodais au-liukais klumpės. Tik kur-ne-kur merginų būryje margavo raudona arba žalia beretė ir balta skepetaitė. Visos buvo jaunutės, kitos beveik mergai-tės, bet drąsios, nesivaržan-čios stumdytis tarp vyrų ir nepašykštintinės į dviprasmiškus žodžius atsakyti dar dvi-prasmiškesniais.

Kai prie kavos kažkoks vy-rukas norėjo užlįsti dviem prie pat katilo stovėjusiom merginom už akių ir gauti be eilės, viena vožtelėjo jam kumščiu į kupra, o kita nusi-keikė:

— Ū... ū... ū, begėdi... mat!

Vyrai net krūptelėjo iš ne-tikėtumo, gi merginos tik gar-siai nusikvatojo.

— Manot nemokame? — paklausė viena. — Ir jus dar už bato aulo užsikšti galim!

Sutemus kai kur susimetė merginų ir vyrų būreliai. Jauni, skambūs balsai dai-navo sovietiškas, o toliau dvaro patvoriuose jau stovėjo porėlės apsikabinusios ir kaž-ka šnekučiavo. Devintą va-landą SA sargybiniai, kurie naktimis mus saugojo, kad nepabėgtume, turėjo miego nuvaryti keiksmus. Tačiau tuo viskas dar nepasibaigė. Vidu-naktį prižadino triukšmas. Pasirodo, SA sargybiniai buvo užsilipę ant moterų tvarto ir, radę pas merginas tris vyrus, pirma juos apstumdė, o po to numetė pro duris, skir-

tas šienai ant tvarto sukrauti, tiesiai į apačioje buvusią mėšlo krūvą.

Sekantį rytą moterų kolona išrikiavo kartu su mūsų kėmėmis ir išsivarė apkasų kasti. Iš-sivarė toli, net tris kilometrus nuo dvaro, kad jos neatitrauk-tų nuo darbo vyrų, o vyrai moterų.

Kiek jos ten tu apkasų pri-kasė, neaišku. Net SA į jų darbą, rimtai nežiūrėjo, beveik dėmesio nekreipė. Ir jiems net beveik sarmata buvo, kad vyresnieji darė tokias nesą-mones. Bet merginos kartu su vyrais turėjo kelti, kartu dar-ban išeiti, kartu grįžti, šlapiti lietuje, šalti šaltyje, miegoti tvarto palėpėje ant šiaudų, kurie pro stogo skylės buvo lietaus peršlapę. Nei kur nusi-prausti, nei kada susitvarkyti ir vis dėlto...

Ir vis dėlto moteris kaž-kaip surasdavo laiko, ir su-siūkuoti, ir rūbus apsitvar-kyti, ir skarelę taip pasirišti, kad iš po jos viliojančiu būdu išsikištų garbana. Taip pat in vyrai kažkaip pradėjo labiau žiūrėti savo išvaizdos: praustis, skustis ir net rūbus tvarkytis. Žmonės prie visokių sąly-gų pasilieka žmonės.

Kiekvieną dieną susidarė vis naujos poros. Atsiformant vakarais kavą arba vyras ėmė iš karto dviem, arba moteris. Ir vyrų ir moterų palėpėse sėdėjo jau dažniausiai po du ir valgė iš vieno maišelio. Susidarė kaip ir legalios jau-navedžių šeimos. Net SA ne-bekreipė dėmesio ir po tvartų palėpės jau nebelandžiojo. Po-ros ir nakvojo po du. Ir pa-čios palėpės moteriška ir vy-riška pasiliko tik iš pavadi-nimo, abi palėpės buvo vir-tusios bendromis. Abi palėpės buvo ir vakarais ir naktimis neapšviestos, abiejose buvo tamsu, nors į akį durk, ir tamsa viska slėpė. Tik nega-lėjo ji paslėpti kalbų, kurios vyrų, o ypač moterų, nepado-riausių žodžių pagražintos, skambėjo iš visų kamų, su-siliedamos į vieną nenutrūks-tamą keiksmą.

O kai sekmadienio popie-tėmis nereikdavo dirbti, jei ne per smarkiai lydavo, būrys merginų ir vyrų susirinkdavo pievutėje už dvaro vartų, vi-duryje grodavo harmonika, o poros aplinkui šlapioje žolėje sukdavo polkas ir kažkokius senoviškus, dar tik tolimuose Rusijos užkampiuose tebešo-kamus, Europoje seniai pa-mirštus šokių. Tarpuose tarp šokių, harmonikai griežiant kazoką, solistai, pritūpdami ir rankomis pliauskėdami pav-tas vietas, kur turėtų būti batų aulai,ėjo ratu, o juos ant pirštų galų stypčiodamos, rankas į šonus įsiremusias, lydėjo merginos kaip gulbės.

Toli pietuose, kažkur Vengri-joje tarp Dunojaus ir Plateno

ežero, dundėjo patrankos, aplink laukai buvo padengti iš apkasų išmestu, purvais praskydusiu moliu, dvaro kieme tyvuliavo srutos, iš visų patvorių dvokė ir net šiaudai tvartų palėpėse, amži-nai peršlapę ir nekeičiami, virto mėšlu. Besilinksminas būrys už vartų tiko siužetui paveiklo: balius maro metu.

— Kam jūs visa tai darote? — O ką mes turime daryti? Atsigulti mėšle ir laukti gil-tinės? — atsako išsišiepusių veidu, besisypsiančiom mėly-nom akim rusas.

Jo šešiolikmetė partnerė tik dantis parodo ir nusitem-pia jį atgal į šokančiųjų būrį.

Trumpą gruodžio prieblandą pakeičia nakties tamsa, bet ir tamsoje vis dar skamba ar-monikos garsai, vis dar gir-dėti tai vyriška tai moteriška balsą nusikeikiant ir nusik-vatojimo prapliupos sudrebi-na tirštą rudens orą. Pagaliau, SA švilpukas suvaro visus į tvarto palėpes, kur diena bai-giasi keiksmų sutarine.

— Kas gi iš jų bus? —

Liūdnai dar ašarų nenudžiū-vusį veidą delnu parėmusi klausia sulysusioji Mona Liza.

— Jos dar tik pradėjo gy-venti ir jau paskandintos gy-vavimo purve. Ar bent viena iš jų galės būti ištikima žmo-na, ar bent viena iš jų galės būti dora ir rūpestinga moti-na. Jos yra mano tautietės, mano sesės, bet ką jos veiks grįžusios iš svetimos vergi-jos namo ir kur jos turės pasi-dėti. Baisu, ką vokiečiai su mumis padarė: vyrus išžudė, o moteris, atsivarę į Reichą darbams padarė paleistu-vėmis.

Galvoju apie visu tautų moteris ir vyrus. Galvoju ir lyginu. Mūsų tarpe yra daug lenkų, lietuvių prancūzų, čekų, italų, bet nė vienas iš su atvartomis moterimis ne-susidėjo, jie tarytum jų ne-mato, tarytum jų čia nebūtų. Atvartųjų tarpe yra kelios dešimtys lenkų, jos taip pat su nieku nesusidėjo, net su savo tautiečiais. Jos laikosi nuo visų rusių skyrium vie-ningu būreliu, visos kartu miega vienam palėpės kampe kažkokiomis paklodėmis at-sitvėrusios, visos būreliu eina atsiimti maisto, būreliu kartu dirba. Net rusai nedrįsta jų nei užkabinti nei paliesti. Ir jos nėra menkiaus kentėjusios už rusės, o gal dar ir daugiau. Ne, be visų blogiausių sąly-gų, be didžiausio puolimo yra dar kažkas, kas Goethes Mar-garita skiria nuo išvirkėlės, kas Prevost'o Manon skiria nuo paleistuvės, kas Dosto-jevskio Sonją iškelia virš pur-vo. Yra meilė, yra aistra, tik-ėjimas, pareiga, valia, idė-jos. Yra tie žmogiškos dvasios atsparos taškai, kurie skiria gerą nuo blogo, dorą nuo ne-doro, išvengiamą nuo neiš-vengiamo, būtiną nuo nebū-tino, bet čia moterų kolonoje rusių tarpe nebebuvo nieko.

(Keliama į 4 psl.)

PAINIAVA

Priekaištaujama plunksnos darbininkams, kad jie mažai nudirba. Anksčiau pulka dėl savos lietuviškos knygos tremtyje stokos. Dabar, kai tokių atsiranda, iš naujo puolami autoriai, kodėl spausdina. Ir tokie nemokšos tie autoriai, rodos, be išimties visi: laureatai (Dovydenas, Brazdžionis), rašytojų vadovai (Santvaras), seni publicistai, poetai, (Babickas, Gaidžiūnas, Bradūnas) ir kiti seni plunksnos darbininkai. Jauniesiems ne pasidoryti neduodama: išlindo kuris ir cvankt kakton! Sekantis...

Einu kartą lagerio kiemu ir žiūru, Lietuvoje nugaros rašytojas malkas skaldo. O aš kinksuojų panamių šlavinėti.

— Tai labas, tautiet, — prašnekau.

— Aha.

— Tai dirbinėji?

Bet matau, nenori su manim kalbėti. Tai kimbu už literatūrinės sagos, ir mūsų spaudos nuotaikų persiėmęs, pradėdau priekaištauti, kodėl knygų nespausdina. Sakau, toks knygų badas, niekas nerado, niekas gerų nespausdina. Ir tos leidyklos: kaip tik leidžia, tai ir šlamštas! Kokią poemą duotum pats, ar dramą, romaną, pagaliau, nesvarbu ką, kad ir eilėraščių rinkinį. Svarbu, kad geras būtų.

(Atkelia iš 3 ps.)

Viskas savo palaidume susimaišė į chaosą, iš kurio tesigirdėjo rusiškosios sulysusios ir nuliūdusios Monos Lizos balsas, patvoryje už tvarto verkiančios:

— Kas gi iš viso to bus, Viešpatie!

Alb. Valentinas.

OI, GRYBAI, GRYBAI...

— Einame ryt rytą grybauti, a?, — šuktelėjo tūlas gerasirdis, praeidamas pro mano langą.

— Tai kad aš nepažįstu grybų...

— Niekai vieni, aš žinau kaip pažinti.

Rytą saulutė kilo dangopi pro akmeninę kalvą. Virš galvų drakėsi debesys, ne tokie švelnūs, kaip šilkų kuokštelės, anot poetų, bet šiurkštūs, kaip kokios pakulinės gijos. Toluomoje dunksėjo tamsūs miškas. Et, koks jau ten miškas. Tai ne manosios Zemaitijos Plinkšiai.

— Sitų tai jau, susimildamas, neimk, — šuktelėjo mano bendrakeleivis, pirštų durdamas į alksnyną ir rodydamas derlingus musmirius. Syki, kada dar nemokėjau pažinti grybų, tris dienas nuo jų račiaus aukštelninkas ir vedžiau nuolatines derybas su Abraomu... Tegu juos šimtas...

— Kvailys su dūrelėm.

Dairausi aplinkui, į ką čia taip žiauriai nutaikyta. Vaikštinėja žmonių, bet toli, nenu-girstų. Dar kartą apsidairiau. Norėjau pradėti pykti (negi aš būsiu su dūrelėm), kai literatas atkišo man juodai atmuštą laikraštį ir paliepė skaityti.

„Kritikai, atitinkamų sričių specialistai arba eruditai- teoretikai ir filosofai, stovėdami aukščiau sakytojų meno, mokslo ir visuomenės idealų aukštumoje, konstruoja kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo architektūną ir ugdo tautos genijų ir jos skonį“.

Aukštai gerbiamas intelektualas, vedamojo autorius, kalbėdamas apie giliąsias kritikos rūšis ir formas, vienoj vietoj taip reziumuoja: „Intereso kritika, kai kritikas populiariau savo klientą ar šantažuoja kūrėją norėdamas iš jo gauti materialinės naudos arba kai toks, dažniausiai diletantas — kritikas, dėdamasis daug išmanęs, niekinant kitus, nori iškilti visuomenėje ir įgyti joje tam tikrą padėtį“.

— Aišku?

— Nelabai.

Bet malkakirtys jau rengėsi naują pyktį lieti, ir aš nuskubėjau su šluota numėtytų dalykelių šluoti, atseit, kūrybinio visuomeninio darbo dirbti.

Šlavinėju gerai, tik niekaip negalėjau suprasti, ką bendra turi buv. literatas, dabar malkakirtys, laikraščio straipsnis ir manęs iškoliojimas.

Vakare atsisėdau prie daržovių „biksės“ ir, skaičiuodamas šabalbonus, nusprendžiau pasiklausti mielus tautiečius, idant jie padėtų išspręsti literatūrinę — visuomeninę painiavą...

Svilpikas

O miške tylu ir nyku, kaip devynajame pragaro dugne. Nei čikšt, nei brikšt, anei čirkš... Argi taip būdavo Plinkšiuose? Kad ir rudens rytą, bet alasas miške kuodidžiausias: pavėlavusieji iškristi giesmininkai posėdžiauja, čirškia, barasi, vieni kitus kaltina suvedžiojimu, apsilėdimu, gi, kurie žiemoti čia nuogas renka, komanduoja, šūkauja—atseit, žiemos sunkumams rengiasi. O čia niekas ne — ai... Matyt, ir paukščiams nemielė šitie pikti, keisti ir kietos širdies žmonės. Giesmininkai jaučia, kad šitie žmonės jiems gailisi ir medžių, idant šakas be naudos nedilintų...

Staiga šitoje nejaukioje tyloje kažin kas pragydo girdančiu balsu, it per ratų stebulę:

— Oi, grybai, grybai, jūs patieka mano...

Vadinasi, mes miške ne pirmieji. Nekuris išvietintasis jau anksčiau atbėgęs. Bet ir

NUO MAČERNIO IKI ŠEKSPYRO

(STASIO PILKOS LITERATŪROS REČITALIO HANAU STOVYKLOJE PROGA)

Viešėdamas Hanau lietuvių stovykloje Stasys Pilka, talkininkaujant Vytautui Tvardauskui, davė literatūros rečitalį, kuris buvo gal net daugiau nei literatūros vakaras. Išijautimas, meilė, pergyvenimas, psichologiniai niuansai, aktoriški gabumai, patirtis ir baisioji dabartis — štai rečitalio sintezė. Stasys Pilka ne tik nori, bet ir gali deklamuoti, gali ne tik nupasakoti klasikų, bet ir perduoti jų meninį siūlą klausytojams. J. Aaisčio lyriškumas, melancholija, K. Binkio jaunatviškumas, L. Švedo naturalumas, B. Brazdžio figūringumas, V. Mačernio plastinis gaivališkumas, Putino klasiškumas — tai mūsų poetų sielų spalvingumo atspindis, kurį reikia sugauti rečitalistui ir patiekti klausytojui. Stasys Pilka tarsi atlieka visai gerai, vietoj net tikrai pasigėrėtina. Be suminėtojų, jis gražiai išryškina ir poeto — pranašo Maironio nepakeičiamus posmus, kurie šiandien tikimesni, nei buvo vakar. Reikia stebėtis menininko diapazono turtingumu ir puikiai, saikingai parinkta medžiaga, kuri, išskirstyta į tris dalis, leidžia pasigrožėti ir sceninėmis išplovomis iš Čiurlionienės „Aušros sūnų“ ir iš didžiųjų Šilerio bei Ostrovskio kūrinų.

Talkininkas Vyt. Tvardauskas taip pat gražiai padėklamavo B. Brazdžio ir savo eilėraščių iš ką tik išleistas knygos „Smūkeliai žydi“.

Stasys Pilka savo rečitaliais duoda neįprastą, naują, bet mielą meną. Jis atkasė naują

perliuką ir juo skaidrina rūškanas dienas. Tai pavyzdys ir kitiems menininkams. Toki rečitaliai yra puikus pakaitalas literatūros vakarų, kuriuose ne visi rašytojai nori ir ne visi sugeba dalyvauti, kadangi ne kiekvienas turi reikiamų gabumų perduoti savo kūrinių dvasią kitiems.

Alg. Gustaitis.

MIRĖ LIUDAS GIRA

Amerikos lietuvių laikraštis „Vienybė“ praneša apie mirtį „liaudies poeto“ Liudo Gira. Ta proga laikraštis prisimena margą Liudo Gira gyvenimą: 1919 m. jis sėdėjo bolševikų kalėjime ir rašė eiles apie komisarų, vėliau, būdamas klerikalu, tautininku ir liaudininku, Gira yra ejęs komendanto, žvalgybos viršininko, apskrities viršininko, teatro direktoriaus, redaktoriaus pareigas. Rusams okupavus Lietuvą, jis buvo ne tik komunistas, bet ir ministeris, komisarų, ir, pagaliau, raudonosios armijos pulkininkas... Pirmiaisiais okupacijos metais Liudas Gira spėjo labai greitai pasižymėti savo eiliuotais garbinimais Staliniui.

Neseniai amerikiečių lietuvių spaudoje buvo rašyta, kad Liudas Gira pamišo, kol pagaliau šių metų liepos 1 d. užbaigė savo tikrai margą gyvenimą Vilniuje — mieste, kurio komendantu jis yra buvęs pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais.

Milanas. Italijos prezidentas Enrico de Nicola atidarė Milano tarptautinę parodą.

šitas miškas nuo savo gimimo dienos, tur būt, pirmą kartą išgirdo žmogaus dainą...

— Nelabasis, bus jau nurinkę visus grybus... — giliai atsidusome mes.

Ant uolų augančiose samanosė radome kažin kokių pilkšvų grybų krūvelę.

— Ar šitieji geri? — klausiu savo žinovą.

„Zinovas“ išitraukė iš kišenės Grybausko vadovėlį „Kaip pažinti gerus ir blogus grybus?“ ir ėmė atidžiai studijuoti. Paskui patraukė pečiais ir pasakė:

— Šeškas juos žino... Net vadovėlyje šitokie grybai nesužymėti.

Paspyrėme koja nežinomus grybus ir nukiūtinome ieškoti geresnių. Tačiau kilmingųjų grybų, kaip baravykų ir raudonikų, čia nesimatė. Visi kažin kokios neatškos kilmės, atsiprašant, grybpalaikiai...

Atsisėdau ant kažkokio akmens (kelmų šitam miške taipgi nėra) ir giliai atsidusau:

— Ak, varge tu mano... Svetimi kalnai, svetima duona, svetimas miškas ir, dar

pagaliau, svetimi grybai ir tie patys niekam tikę...

Argi šitaip grybauta mūs Lietuvoje... Sakysime, kad ir dėdė Tūbausis, gerojo atminimo... Visą savo amžėlį miškuose prastumęs ir niekada grybaujant jam nereikėjo jokio vadovėlio. Dar prieš saulėtekį su dviem krepšiais uždusęs jis skubėdavo į Pustymą. O Pustyme grybai jau būdavo pilnai pasirengę, susirikiavę ir užėmę atitinkamas pozicijas didžiajam ryto mūšiui. Voveruškos, guotės bei rudukės baisiomis masėmis būdavo sugulusios į pirmąsias ugnies linijas. Kuopas ir batalijonus komandavo gusarų uniformas užsivilkę raudonviršiai arba raudonikiai, gi grandims ir būriams vadovavo puskarininkai — šilbaravykiai. Sungrybiai bei visoki ožgrybiai, sulipę ant kelmų, ėjo žvalgų pareigas. Gi ant kalvos tarp trijų berželių savo vyriausiąją būstinę būdavo įsirengęs visų grybų pulkauninkas — baravykas, kurs komandavo visoms armijoms.

(Keliama į 7 ps.)

SPORTO APŽVALGA

5

PABALTIJO OLIMPIJADA AUGSBURGE

DIDŽIULIS BALTIJOS TAUTŲ SPORTININKŲ SĄSKRYDIS — LATVIAI LENGVOJOJE ATLETIKOJE PIRMIEJI — KREPŠINYJE LIETUVIAI NENUGALIMI

Kai išgirstamas žodis olimpijada, mes prisimenam senovės graikus, kuriems jau prie Homero sportas buvo vienas reikšmingųjų gyvenimo faktorių ir virto tradicija. Prieš 50 metų modernūs pasaulio jaunimas vėl susibūrė į olimpinius žaidimus ir pradėjo kultūringas draugiškos dvasios rungtynes, per kurias galėjo išryškinti savo fizines ir taip pat dvasines pajėgas.

Mūsų tarpe olimpiniai žaidimai, kaip ir kitose tautose, nebuvo pamiršti. 1938 m. įvykusi tautinė olimpijada buvo svarus faktas, ir iš viso pasaulio suvažiavę jaunuoliai pademonstravo savo sugebėjimus, įnešė naują pragiedrulią į sportinį judėjimą ir daug ką uždegė naujiems siekimams, besirūpinant kurti naują, modernų sportininko tipą, kur fizinio pajėgumo išryškėjimas glaudžiai siejamas su pakilia dvasia, tuo einant į harmoniją tarp kūno ir dvasios.

Atsidūrus tremtyje, olimpinė mintis nebuvo pamiršta. Pereitais metais buvo suruošta pirmoji Pabaltijo olimpijada, o pereita savaitgalį tame pačiame Augsburge toji olimpijada buvo pakartota.

Toks didelio masto jaunimo sąlekis buvo graži demonstracija, kurią stebėjo tūkstančiai jaunesnių ir vyresnių svečių, kurie įvairiomis priemonėmis į šią šventę plaukė kaip maldininkai į Meką ir

kelias dienas gyveno tauria olimpine nuotaika.

Kaip įprasta, olimpiados dėmesio centre buvo lengvosios atletikos varžybos. Bet tuo nebuvo pasitenkinta — pabaltiečiai dar rungtyniavo ir kitose sporto šakose, nes į programą buvo įtrauktas krepšinis, tinklinis, futbolas, stalo tenisas, boksas ir šachmatai.

II—ji Pabaltijo olimpijada buvo atidaryta įprastinėmis iškilmėmis. Trijų kraštų sportininkai dalyvavo vėliavų pakėlime ir nuėję į stadioną išsirikiavo. Olimpijadą atidarydamas kalbėjo vietinės UNRRA dir. Mac. S. Wishik. Kalbėtojas pasidžiaugė pabaltiečiais, kurie jau iš seniau nėra jam svetimi. Jis stebėjo juos anksčiau, mato juos dabar ir turi konstatuoti, kad pabaltiečiai daro pažangą ir jį vis geriau nutiekia. Toliau kalbėtojas nepagailėjo šiltų žodžių YMCA organizacijai, kuri auklėja žmones ir jiems pagelbsti kultūringai tobulėti. Linkėdamas visiems geros sėkmės, dir. Mac. S. Wishik paskelbė olimpijadą atidaryta.

Buvo sugroti JAV ir trijų Pabaltijo tautų himnai, o lietuvių sportuojančio jaunimo reprezentantas Zenonas Puzinauskas perskaitė olimpinę priesaiką. Sportininkai pradediliavo pro aukštusius svečius, ir olimpijada galėjo prasidėti.

laiko ėmėjais ir pradininku. 400 m bėgikai išsirikiavo taip: 1. Teteris (Latv.) 53,0; 2. Gorskov (E) 53,4; 3. Dransutavičius 53,5; 4. Mikšys 53,7; 5. Jawer (E) 54,3; 6. Cudarans (L) 54,3.

Antrąją dieną buvo įdomios 100 m varžybos. Čia vėl, ir lietuvių nenaudai, pasikartojo komedija (tik ne mums) su laiko ėmimu. Daugiausiai skriaudos patyrė Mikšys, turėjęs užimti jei jau ne trečią, tai bent ketvirtą vietą (dvikovė su latviu Gunarsonu). Abu estai atbėgo aiškiai paskutinieji, nors oficialiai buvo įkeldinti į 3 ir 4 v. Šio kurjozinio bėgimo oficiali eilės tvarka: 1. Priednieks (L) 11,0; 2. Adamkevičius 12,0; 3. Vucht (E) 12,0; 4. Parhoja (E); 5. Mikšys; 6. Gunarson (Latv.).

Rutulio stūmimo: 1. Maalstein (E) 14,60; 2. Puzinauskas 13,99; 3. Millers (Latv.) 13,53; 4. Upmalis (Latv.) 12,78; 5. Raag (E) 12,23; 6. Savukynas 11,35.

Į tolį moterims neginčijamai laimėjo latvė Timma. Jos pasekmė (5,32) yra tarp tautinio masto. Antrą vietą užėmė taip pat latvė Kapustina su 5,02. Toliau: 3. Kuduluk (E) 4,57; 4. Remeikytė 4,53; 5. Gumbytė 4,53; 6. Pool (E) 4,20. Remeikytė šoko basas, kas atsiliepė į pasekmę.

Rutulys moterims lietuviams davė antrąją didžią pergalę. Simpatingoji Baranaukaitė po dvikovės su latve Konce užėmė pirmą vietą su įtikinančia pasekme — 10,90. Toliau: 2. Konce (Latv.) 10,76; 3. Samovica (Latv.) 10,39; 4. Karell (E) 10,07; 5. Tarto (E) 9,30; 6. Labanauskaitė 9,28.

Į aukštį varžybose mūsiškių viltis buvo Kernius. Jis neuvyklė, elegantisku stiliumi įveikė 1,80 ir su latviu Liepnieks pasidalino 1—2 vietas. Seka: 3. Kuurma (E) 1,75; 4. Osvalds (Latv.) 1,75; 5. Hannibal (E) 1,70; 6. Adamkevičius 1,70.

1500 m bėgime maloniai nustebino mūsiškis Tendys, po geros baigmės įšokęs į antrą vietą. Atsimenant, kad Tendys jau ne pirmos jaunystės, šis jo pasiekimas yra vertas didelio dėmesio ir pagarbos. Geriausieji: 1. Lillakas (E) 4,12,3; 2. Tendys 4,16,5; 3. Laipenieks (Latv.) 4,19,5; 4. Teteris (Latv.) 4,21,8; 5. Dransutavičius; 6. Agus (E).

110 m kliūtinis liko estų grobiu: 1. Gorskov 17,6; 2. Lod 18,5; trečiuoju įsiterpė Kari (Keliama į 2 psl.)

SUDARYTA SPORTO VADOVYBĖ

Rugsėjo 21 d. Augsburge buvo susirinkę sporto darbuotojai ir sportininkai. Aptarus gyvybinius sporto reikalus, buvo išrinktas Lietuvos tremtinių fizinio auklėjimo ir sporto organizacinis komitetas. Iš 15-kos kandidatų išrinkti penki asmenys: Bakūnas, Puzinauskas, Baltrūnas, Br. Keturakis, Čerėkas; kandidatai: Tamulynas, Markevičius, Cerkeliūnas.

Rugsėjo 23 d. komitetas buvo susirinkęs pirmojo posėdžio. Pareigomis taip pasiskirstyta: pirmininkas L. Baltrūnas, vicepir. Z. Puzinauskas, sekretorius N. Čerėkas, nariai: Vl. Bakūnas, Br. Keturakis. Komiteto rinkimosi vieta Augsburg-Hochfeld, Lithuanian Committee. Atskiras sporto šakas tvarkyti pasiėmė: Puzinauskas — krepšinį, lauko ir stalo tenisą, Bakūnas — plaukymą ir žiemos sportą, Tamulynas — mokyklinį sportą, Br. Keturakis — lengv. atletiką, Markevičius — sunk. atletiką, Čerėkas — futbolą, Baltrūnas — tinklinį. Tam darbu jie talkon kviečia atitinkamus specialistus.

Visais komiteto reikalais kreiptis į pirmininką L. Baltrūną, (14b) Dettingen bei Urach, Koenigshoehe.

SPORTO KLUBŲ IR SPORTININKŲ REGISTRACIJA

Lietuvių tremtinių fizinio auklėjimo ir sporto organizacinis komitetas skelbia sporto klubų ir pavienių sportininkų registraciją. Prašoma rašyti klubo ar ratelio pavadinimą, kada įsikūręs, kurias šakas kultivuoja ir narių sąrašą. Surašant narius, prašoma žymėti vardą, pavardę, amžių, kurias šakas kultivuoja (pagrindinę pabrakuti), kurių pasekmių yra pasiekta (pvz., lengv. atletikoj). Sarašus siųsti L. Baltrūnui, (14b) Dettingen bei Urach, Koenigshoehe.

JOE LOUIS — NENUGALIMAS

JO PASKUTINIS PRIEŠAS — TAMI MAURIELLO NUKIRSTAS K. O. PIRMAME ROUNDE

Rugsėjo 18 d. New Yorke, Yankee stadione, pasaulio sunkaus svorio bokso meistris negras Joe Louis pirmame rounde antroje min. 9 sek. „pakabino ant virvių“ pretendentą į pasaulio sunkaus svorio bokso meistris Tami Mauriello. Rungtynės turėjo testis 15 roundų, taigi, tokia greitai jų pabaiga ne tik vienam Mauriello, bet ir tūkstančiams žiūrovų buvo tikra nelaimė.

Britų bokso meistris sunkiam svoryje Bruce Woodcock Harringway stadione aštuntam rounde nugalėjo k. o. pasaulinį meistrį pussunksvoryje Gus Lesnevich.

LENGVOJI ATLETIKA

PIRMAMO LATVIAI, BET IR MŪSIŠKIAI PADARĖ GERA PAŽANGĄ

Pagal programą, pirmosios lengv. atletikos varžybos buvo 60 m moterims. Kiekvieną kraštą atstovavo dvi bėgikės. Lietuvių spalvas gynė Remeikytė ir Gumbytė. Kai penkiolikmetė Remeikytė ruošėsi startui, niekam nekilo mintis, kad ši trapi su kasom ir dar basa mergaitė išlaikys konkurenciją prieš patyrusias latvių ir estų lengvaatletes. Vis dėl to lietuvė užėmė pirmąją vietą. Tai buvo didysis netikėtumas mums, lietuviams. Pasekmės: 1. Remeikytė (Lietuva) 8,6; 2. Kapustina (Latvija) 8,6; 3. Spruženiece (Latvija) 8,7; 4. Kitsapea (Estija); 5. Gumbytė; 6. Merikan (Estija).

Suolyje su kartimi stipriausiai pasireiškė estai. Laimėtojas Jawer peršoko 3,40; antrą vietą užėmė Palens (Latv.) 3,20; 3. Gorskov (E) 3,20; 4.

Liepnies (Latv.) 2,70; 5. Paransevičius; 6. Kvedaras.

Disko metime vienas iš favoritų buvo Puzinauskas, prieš varžybas numetęs 42—43 m. Deja, varžybose jam teko ketvirtoji vieta. 1. Millers (Latv.) 40,30; 2. Ratass (Latv.) 39,72; 3. Niitme (E) 39,64; 4. Puzinauskas 39,26; 5. Maalstein (E) 38,20; 6. Tamulynas 37,39.

Į aukštį moterims: 1. Timma (Latv.) 1,45; 2. Graudina (Latv.) 1,40; 3. Ploompuu (E) 1,40; 4. Karell (E) 1,35; 5. Gumbytė 1,30; 6. Kerniūtė 1,25.

400 m bėgime buvo netikslumų. Čia bus kalti nepatyrę laiko ėmėjai. Ne be reikalo mūsų patyręs lengvaatletis Bakūnas yra pareiškęs, kad lietuviams teko kovoti ne tik prieš kaimyninių kraštų sportininkus, bet dar daugiau su

rosas su 18,6; 4—5 v. pasidalino Supronas ir Reinholds (Latv.) — 19,7; 6. Liepnieks (Latv.), po paskutinės klišties išgriuvęs, parodė laiką 20,7. Karosas bėgo nenoromis, nes norėjo pasitaupyti 4 × 100 m.

I tolį Supronas ir Kernius davė Lietuvai vienintelę dvigubą pergalę — užėmė abi pirmąsias vietas. Abiem reikėtų daugiau susirūpinti greičiu. Laimėtojai taip išsiriškiavo: 1. Supronas 6,85; 2. Kernius 6,74; 3. Gunnarsons (Latv.) 6,61; 4. Gorskov (E) 6,54; 5. Hakelis (Latv.) 6,52; 6. Annus (E) 6,35.

Ieties metimas, dalyvaujant pasaulinės klasės letininkui latviui Stendzeniekui, buvo iš karto nulemtas. Jis numetė 67,28. Tai gera pasekmė, tuo labiau, kad ir Europos pirmenybėse Oslo pirmąją vietą užėmęs švedas Atterwall pasiekė tik 68,74. Antruoju Augsburgėje liko latvis Hakelis — 58,56; 3. Hannibal (E) 53,81; 4. Soobik (E) 53,72; 5. Tamulynas 53,66; 6. Jaudegis 53,44.

3000 m buvo tikras Tenzio, kaip užkietėjusio sportininko, kuriam metai nesvarbu, olimpinis triumfas. Tenzys prabėgo per 9.11,1. Antrą vietą teko latviui Laipnieks 9.19,5; 3. Lillakas (E)

9.30,8; 4. Saldaitis 9.38,0; 5. Agus (E) 9.40,6; 6. Karklins (Latv.).

Varžybų pabaigoj buvo abi estafetės: 4 × 100 m vyrams ir 4 × 60 m moterims. Pastarąją gana įtikinamai laimėjo Latvija — 32,1. Antroji vieta teko Estijai — 33,2 ir 3 v. Lietuvai (Balčiūnaitė, Bučaitė, Stongvilaitė, Remeikytė) — 34,8. Mūsų estafetė buvo sudaryta iš jaunųjų ir daug vilčių neturėjo.

4 × 100 m estafetė buvo žymiai įdomesnė. Pirmasis iš lietuvių, Adamkevičius, puikiai paėmė startą, toliau bėgo Bakūnas, posūkių specialistas Karosas ir pabaigoj Mikšys. Taktiškai estafetė buvo gerai sudaryta, tik paskutinis perdavimas kainavo maždaug metra, šiaip pergalė būtų buvusi aiški ir neginčijama. Pavienio mūsų bėgiko laikas išeina 11,35, kas yra pažymėtina, nes dabar mūsų bėgikų įprastiniai laikai yra kiek silpnėsni. Laikai: 1. Latvija 45,3; 2. Lietuva 45,4; 3. Estija 46,1.

Tuo lengvosios atletikos varžybos ir buvo baigtos. Pirmųjų trijų vietų laimėtojams buvo išdalinti diplomai. Tašais pirmąją vietą užėmė Latvija — 146 tšk., 2 Estija — 118 tšk., 3. Lietuva — 111 tšk.

KREPSINYJE LIETUVIAI NENUGALIMI

Pirmąją dieną TGA stadiono neblogoj aikštelėje žaidė Latvija—Estija. Laimėjo lengvai latviai 47—8 (21—2).

Kulminacinis taškas buvo didžioji dvikovė Lietuva — Latvija. Komandos buvo vertos viena kitos ir gaila tik, kad žaidimui trukdė plėšrus vėjas.

Pirmose sekundėse Norkus I įmeta baudą ir 1—0 Lietuvos naudai. Bet tuoj pat Zebelinis atsako tolimu metimu ir latviai persveria 2—1. Techniška bauda latviai veda 3—1, Bagdonas įveda baudą 2—3 ir pilną metimą — 4—3 Lietuvos. Zebelinis išlygina ir pirmosios 10 minučių duoda pasekmę 4—4.

Po pertraukos Norkus II bauda pakelia pasekmę iki 5—4 ir lekiančiu startu įsmeigia pilną metimą — Lietuva veda 7—4. Tai ir visas mūsų kapitalas. Bebaigiant kėlinį, Arens paleidžia du nuostabių metimus iš tolo ir nusveria 8—7 Latvijos naudai.

Antram kėlinį lietuviai ne juokais susiima ir netrukus rungtynės įgauna kitokį vaizdą. Puzinauskas sukausi ir jau 9—8 mūsų naudai, bet latviai nukreipia pasekmę savon pusėn ir veda 12—9. Tada Norkus I pasiekia 11—12 ir Bagdonas galutinai persveria 13—12. Norkus II įprastiniu metimu viena ranka daro 13—12, Puzinauskas iš toli du kartų puikiai įmeta, ir 19—12. Vykęs Norkaus I ir Bagdono derinys, ir pastarasis fiksuo-

ja 21—12. Bagdonas priduria baudą, o Puzinauskas iš pusės aikštės gražiai įmeta: 24—12.

Latviai keičia žaidikus. Pasekmė kinta į 24—14. Latviai dengia jau ne zoną, bet žmogus žmogų. Pasikeičia po tašką (iš mūsų įmeta Mackevičius), latviai iš šono daduria 25—17, toliau 25—13. Lietuviai parodo „deimanėlikų“ ir Norkus II užbaigia derinį pilnu metimu. Paskutinę minutę latviai apdildo skirtumą ir rungtynės baigiamos 27—20 lietuvių naudai.

Rungtynės tarp lietuvių ir estų nebuvo labai įdomios. Antram kėliny, po eksperimentinių keitimų, pirmasis penketukas (tiesa, be Puzinausko) parodė gražesnių dalykų, bet taip pat ir nepasistengė. Rungtynės baigėsi 47—12 (14—4).

Lietuvių taškų kapitalas: Norkus II (17), Norkus I (10), Varkala (10), Andrusis III (4), Mackevičius (4), Bagdonas (1), Duliūnas (1). Norkus I įmetė šešias baidas.

Krepšinyje komandos išsiriškiavo taip: 1. Lietuva, 2. Latvija, 3. Estija.

DU BOKSO MEISTERIAI — LIETUVIAI

Retai kada Lietuvoje boksas buvo sutraukęs tiek daug žiūrovų, kaip per dabartinę olimpijadą Augsburgėje. Lietuviams pavyko laimėti du meisterių titulus: plunksnos sv. (Marozavičius) ir pussnaukus sv. (Rugulis).

Tinklinyje pirmąja latviai

Jei krepšinyje mes savo kaimynus galime šio to pamokyti, tai tinklinyje patys turime sėsti į mokinių suolą. Nors yra padaryta pažanga, bet dar daug ko stokoja.

Pasekmės: Latvija — Lietuva 2—0 (15—16, 15—6), Estija — Lietuva (prie vėjo) 2—1 (11—15, 15—8, 15—13), Latvija — Estija 2—0 (15—6, 15—10). Tuo būdu laimėjo latviai, 2. estai, 3. lietuviai. Lietuvius atstovavo: Grajauskas, Miniukas, Baltrūnas, Jaroškas, Kikilas, Butvila.

FUTBOLE LATVIAI LAIMI

Mūsų futbolininkai, ilgesnį laiką žaidę kur ir kaip kas išmano, ne taip seniai buvo pabandyti suburti į vieną komandą. Po gana sėkmingų rungtynių prieš įvairias vokiečių ir kt. vienuolikes, komanda žaidė ir Pabaltijo olimpijadoj, ir ją galėjo vertinti gausūs futbolo mėgėjų būriai. Jei prieš estus mūsų kaimynai kažin ko ypatingesnio ir neparodė, tai prieš latvius, antram kėliny, jie užpleškino tokį žaidimą, parodė tiek pasiryžimo ir energijos, kad galėjo patenkinti dažną mėgėją, kuris, iš pradžių skeptikas, į pabaigą buvo visa siela su mūsų narsia vienuolike. Truputis sėkmės, ir pergalė būtų pasirinkusi ne latvius, bet lietuvius.

Pirmąją dieną latviai be didesnio vargo nugalėjo estus 9—1 (4—1). Toliau lietuviai po vidutinės kovos laimėjo prieš estus 3—0 (1—0). Baigmėje latviai laimėjo prieš lietuvius 3—2 (3—0).

Lietuviai — stalo teniso laimėtojai

Stalo tenise buvo varžomasi individualiai. Vyrų grupėje, kaip ir laukta, stipriausiai pasireiškė lietuviai. — Vyrų meisteriu tapo Garunkštis, baigminiam žaidime nugalėjęs savo didįjį varžovą Meilų po įspūdingos ir aukštos klasės dvikovės 3—2 (21—12, 18—21, 21—15, 15—24, 21—17). Iš lietuvių dar dalyvavo Butkus, Adomavičius ir Paškauskas.

Moterų vienetė lietuvių resisė. Buvo žaidžiama vieno minuso sistema, ir jau pirmam susitikime buvo lemta dvikovė tarp savęs. Čia prieš laikūnienę iškrito Plentaitė (21—19, 17—21, 21—12), o Rūtėlionienė pralaimėjo latvei Mielenei 10—21, 21—17, 17—21. Vėliau iškrito ir Laikūnienė prieš latvę Berziną (22—24, 18—21), užimdama tuo tik trečiąją vietą.

Vyrų dvejetė kovojo tik keturios poros. Lietuviai čia pasirodė visoj stiprybėj. Baigmėje susitiko mūsų Meilus — Garunkštis prieš Paškauską — Butkų. Laimėjo be

Moterų grupėje taip pat būtų buvę galima sudaryti pajėgesnę ekipą. Nebuvo kas komanda laiku pasirūpintų, ir teko siūsti į aikštę improvizuotą šešetuką, kuris nebuvo susižaidęs. Lietuvų moterų komanda sudarė: Kurauskienė, Bacevičiūtė, Laikūnienė, Maksvytytė, Brinkmenaitė, Vaškėlienė, Baranauskaitė, Liutkutė, Celnaitė.

Pasekmės: Latvija — Lietuva 2—0 (15—7, 15—5), Estija — Lietuva 2—0 (15—0, 17—15), Estija — Lietuva 2—0 (15—0, 15—1).

Įvarčius prieš estus kirtė: Kitas I, Adomavičius, ir iš baudinio Kėvalaitis. Prieš latvius įvarčių autoriai buvo: Kitas I ir Kėvalaitis.

Mūsų sudėtis prieš latvius: Merūnas, Bačinskas, Kitas II, Baltramonaitis, Tėvelis, Mikšys; Kėvalaitis, Kitas I, Adomavičius, Grybauskas, Kalašinskas. Prieš estus dar žaidė: Jeršovas, Pluškevičius.

SACHMATUOSE LIETUVIAI TREČIOJ VIETOJ

Mūsų sachmatininkai neturėjo laimės ir liko trečioj vietoj. Latvija nugalėjo Lietuvą 3,5—2,5 ir Estiją kiek nelaukta nugalėjo Lietuvą 4—2. Rungtynės tarp latvių ir estų baigėsi latvių pergalė 5—1.

Už Lietuvą žaidė: Škėma, Arlauskas, Tautvaišas, Repėka, Zalyš, Skibniauskas (nebuvo Stalioraicio). Latviai savo tarpė turėjo Endzelinį, Rankį, Dreiberą; estų įžymė buvo Seep.

vargo pirmieji 21—12, 21—10, 21—18.

Moterų dvejetė Berzina — Mielena (Latv.) laimėjo prieš Plentaitę — Rūtėlionienę 21—23, 21—16, 21—17 ir baigmėje Berzina — Mielena be žaidimo užskaityta pergalė prieš Lillsaar — Merikon (Estija).

Mišriam dvejetė mūsų kaimynai Meilus — Rūtėlionienė paėmė trečią vietą. Nugalėtojai: Olinš — Dreimanis (Latv.) prieš Zvirgzdinš — Mielena (Latv.) 21—17, 19—21, 21—18.

Vertinant olimpijadą organizacinio atžvilgiu, ne paslaptis, kad būta netikslumų ir kai kur nemažų. Bet vietinis lietuvių organizacinis komitetas darė viską, ką sugebėjo ir ji kaltinti nebūtų tikslu. Bendras įspūdis liko geras ir tai jau daug, nes tokią olimpijadą surengti nėra lengva. Tiksliai tautiečių, kurie stebėjo rungtynes, ilgai minės atmintinas ir jaukias dienas Augsburgio stovykloje.

Kęstutis Čerkeliūnas.

UKRAINIEČIU LAISVĖS KOVOS

Nepaprastai sunkus ir traagiškas buvo ukrainiečių tautos kelias per pastaruosius trisdešimt metų. Kai 1918–20 m. daugelis Europos tautų atgavo savo nepriklausomybę, Ukrainą okupavo ir pasidalino dvi valstybės: SSRS ir Lenkija. Abi svetimos okupacijos buvo žiaūros, ypač sovietiškoji, pareikalavusi milijonų ukrainiečių tautos aukų. Susovietintojo Ukrainoje beveik kasmet vyko valymai ir masiniai deportavimai, o kolchozinimo metu iš bado mirė keli milijonai ukrainiečių. Tačiau visa ta priespauda ir vargas nepalaužė tautinės ukrainiečių samonės. Lenkijos okupuotojo Ukrainos daly – Galicijos susidarė pajėgus tautinės ukrainiečių minties židinys, kurio reikšmė ir įtaka visai ukrainiečių tautai ypač aiškiai pasirodė vokiečių okupacijos metu ir po jos, kai Ukrainoje susiorganizavo platus pogrindinis judėjimas prieš okupantus.

Vienas svarbiausių ukrainiečių tautos gyvenimo įvykių per pastaruosius karo metus buvo Ukrainos nepriklausomybės paskelbimas Lvoje 1941 m. birželio 30 d., kai vokiečių spaudžiaudama raud. armija pasitraukė iš Galicijos. Ukrainiečiai tuomet paskelbė ne tik nepriklausomybę, bet buvo suorganizavę ir laikinąją vyriausybę su prezidentu Dr. Kostu Levickiu ir ministru pirmininku Jaroslavu Stecko priešakyje. Dr. K. Levickas 1918 m. buvo Vakarų Ukrainos respublikos ministeris pirmininkas, o J. Stecko – vienas iš pagrindinio ukrainiečių judėjimo vadų lenku okupacijos laikais.

Ukrainos nepriklausomybės paskelbimas vokiečiams buvo

labai nemalonus ir netikėtas šurpizas. Pripažinti šį „fait accompli“ būtų reikėję atsisakyti savo planų paversti Ukrainą paprasta Vokietijos kolonija. Iš antrosios pusės likviduoti šią laikinąją ukrainiečių vyriausybę reikėję savo nuogą imperialistinių planų atidengimą visoms Rytų Europos tautoms. Todėl kurį laiką vokiečiai dėjęs nieko nežiną apie ukrainiečių vyriausybę ir jos paskirtąją krašto administraciją. Tačiau tai neilgai trukus. Jau 1941 m. rugpjūčio 1 d. Hitleris savo įsakymu Vakarų Ukrainą priskyrė prie Lenkijos Generalinės Gubernijos, padarydamas ją paprasta tos gubernijos dalimi.

Šis Hitlerio aktas visoj Vakarų Ukrainoje sukėlė didelę pasipiktinimo bangą ir tai buvo nebepataisomas lūžis vokiečių-ukrainiečių santykiuose. Tą lūžį dar paaštrino 1941 m. rugsėjo 15 d. vokiečių įvykdytoji ukrainiečių areštų banga.

Netrukus Ukrainoje susiorganizavo gana gausūs partizanų būriai, kurie sudarė didžiulę ginkluotą UPA (Ukrainska Povstancha Armija) organizaciją, vadovaujamą Taras Bulbos pseudonimu pasižadinusio vieno žymaus ukrainiečių karininko, aktyviai dalyvavusio 1918–20 m. karuose prieš vokiečius ir bolševikus Ukrainoje. Šie ukrainiečių partizanai pasidarė ypač aktyvūs 1942 m. žiemą, kai vokiečiai Rytuose pergryveno didelę militarinę krizę. Tarp kitų jų uždavinių buvo ir trūkditi masinį ukrainiečių išvežimą darbams į Vokietiją, o taip pat saugoti ukrainiečius nuo vokiečių masinių represijų ir koršyti už jas. Tuomet jų veikimo sritis daugiausia koncentravosi miškuotose Volyni-

jos rajonuose ir palei Varšuvos-Kovelio-Kijavo geležinkelio liniją, kuri vokiečiams ypač buvo svarbi. Tačiau ukrainiečiams partizanams teko kovoti ne vien tik prieš vokiečius, bet ir prieš sovietų atsiųstus raudonuosius partizanus. Taigi, ir Ukrainoje susidarė panaši būklė, kaip Jugoslavijoje: tautiniai partizanai turėjo kovoti prieš du priešus. 1942 m. rudenį ukrainiečių UPA savo veiklą išplėtė net iki Dniepro, o 1943 m. ją permetė ir į pietinę Vakarų Ukrainos dalį, o kiek vėliau jie užėmė beveik visą Karpatų Ukrainą. UPA eilės vis didėjo ir didėjo, jas papildė ne tik vieni ukrainiečiai, bet ir kitų TSRS pavergtų tautų vyrai, dezertyravę iš raud. armijos ar pabėgę iš vokiečių nelaisvės, nekenčią tiek vokiško, tiek sovietiško imperializmo. Tokiu būdu UPA eilėse buvo ir gudų, gruzinų, armenų, uzbekų, totorių ir netgi pačių rusų.

Kartu su tokiu kariniu tautų bendradarbiavimu buvo suderintas ir politinis bendradarbiavimas. 1943 m. lapkričio 21–22 d. vienoje vietoje tarp Vakarų Ukrainos ir Dniepro įvyko reikšminga Rytų Europos ir Azijos tautų, sovietų pavergtų, slapta konferencija, kurioje dalyvavo 39 delegatai. Konferencija sukūrė bendrą pavergtosioms tautoms bendradarbiavimo platformą ir priėmė bendrą kovos lozungą: „Laisvė žmogui, laisvė tautoms!“ Ši konferencija buvo panaši į 1917 m. Kijeve įvykusią carizmo pavergtų ne rusų tautų konferenciją.

Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, ukrainiečiai neturėjo jokių iliuzijų apie jos pobūdį. Jie žinojo, kad ji bus

dar žiauresnė negu vokiečių ir reikės ypač atkakliai kovoti. Ukrainiečiai pasiryžo tinkamai pasirengti jai: sukurti kiek galima didesnę tautinę vienybę, suburiant po vieną vadovybę visas tautines ukrainiečių organizacijas ir kovos sąjungas. Tuo būdu UPA iniciatyva buvo sukurta Vyriausioji Ukrainos Išlaisvinimo Taryba, kurią sudarė atstovai iš Rytų ir Vakarų Ukrainų. Kartu į vieną kovos organizaciją susijungė ir Galicijos savisaugos dalinių partizanai, kuriuos daugiausia sudarė „Luh“ organizacijos dalyviai, „Kamieniar“ organizacija ir UPA, o jų kariniu vadu buvo išrinktas Stepan Bandera. Visos tos trys skirtingų politinių srovių kovos organizacijos suderino savo veiklą ir jos atgarsiai dabar pasiekia mus iš anapus geležinės uždangos.

1944 m. birželio mėn. Vyr. Ukrainos Išlaisvinimo Taryba išleido įspūdingą atsisaukimą į visą ukrainiečių tautą, kuriame visi ukrainiečiai kviečiami į bendrą kovą už Ukrainos laisvę ir nepriklausomybę. Tarp kitų punktų tame atsisaukime rašoma:

„... Vyriausioji Ukrainos Išlaisvinimo Taryba prisiekia jums, Ukrainos gyventojai, kad ji kovos, kad jus būtumėt savo žemės šeimininkai, ji kovos už socialinę šantvarką be priespaudos ir išnaudojimo.“

Vokiečiams pasitraukiant iš Ukrainos ukrainiečiai partizanai rūpinosi kiek galima daugiau gauti ginklų. Iš pradžių partizanai nesistengė kovoti su raud. armijos daliniais, bet daugiausia rūpinosi apsaugoti savo žmones nuo mobilizacijos į raud. armiją ir nuo sovietų pastangų grobti iš krašto javus ir kitą maistą, taip pat naikinti NKVD agentus ir išdavikus. Tačiau vis tiek ji neišvengė ir didesnių susidūrimų su raud. armijos daliniais. Ukrainiečių pogrindis turi nemažą savo slaptają spaudą ir radio ryšį su pasauliu už Geležinės uždangos. Leidžiami šie laikraščiai: „Idėja i Chyn“ (Idėja ir akcija), „Za Ukrainų derževu“ (Už ukrainiečių valstybę), „Povstanets“ (Sukilėlis) ir satyrinis laikraštis „Perets“ (Pipirai). Vyr. Ukrainos Išlaisvinimo Tarybos periodinis organas yra „Vistnyk UPVR“, o UPA armijos „Vistnyk Informativny Služby UP Armija“. Ukrainiečių kova su sovietine okupacija tebeina. UPA armijos organas dažnai skelbia pranešimus apie UPA veiksmus prieš NKVD dalinius ir jų centrus su kovos detalėmis ir sunaikintų enkavedistų skaičiais. Taip pat pranešama ir apie žuvusius UPA kovotojus. Keršydami už tai enkavedistai sugežina ištisus kaimus ir ju gyventojus išveža į priverstinųjų darbų stovyklas.

Prof. N. D. Čubatij — „The Ukrainian Quarterly“ Nr. 2.

Oi, grybai . . .

Ir saulei tekant Pustyme prasidėdavo baisus grybų mūšis su Tūbausiu. Pirmiausiai dėdė savo didelėmis medinėmis klumpėmis išspardydavo pirmąsias musmirių užtvargas alksnyne, nes šitie kariaunos visiškai nesugebėdavo maskuotis. Paskui plaudavo kaip su dalge pirmąsias kovotojų linijas: voveruškas, guotes, rudmėses, šilbaravykius, kartuškas ir raudonikiams galvas lazda nukapodavo. Nebestlaikydavo frontai prieš dėdę ir kapituluodavo. Bet Tūbausis tol nerimdavo ir įnirtusiai siausdavo po Pustymą, kol paimdavo nelaisvėnį savo krepšį patį „pulkauvinį“ — baravyką. Iš pagarbos jo net grybu jau nevadindavo, o sakydavo:

— Kad tave kur šeškas, žiū, po lapu kaip mandriai užsidengęs. Ir rask tu jį kad nori . . . Pan grybauski Baravyke, nepasislėpsi tu nuo manęs

niekur, kad tave kur cibukai, štai koks išmislininkas . . .

Ir tada dėdė, pilnus krepšius grybų prisikroves, leisdavo melynus dūmus, kaip kokius ilgus šniūrus. Pasimdavo iš krepšio baravyką, ir sukinėdamas jį rankose, pats vienas sau kalbėdavo:

— Kad tave kur šunes, ir lauk tu man toks, vis per Dievo galybę . . .

Paskui susijaudinęs imdavo nagu krapštyti baravyko kepurę.

— Kad tave pelkės . . . Bene jau ir ėmė kirmyti? . . .

Įkyrios mintys skverbiasi galvon besėdint ant svetimo akmens: kažin kaip dabar bepasilauko mielas dėdė? Gal svetimos rankos ir Pustymą jau išteriojo, gal ant nuogų kelmų tik šungrybiai ten beauga? Gal ir pats Tūbausis dabar klajoja po tolimas ir šaltas girias, kur joks grybelis neauga . . .

— Ei, eik šen, — šaukia bendragrybautojas, — koki

keistą grybą radau. Šitokio visai vadovelyje nėra. Kažin, imti ar ne, kaip manai?

Kai jau saulė pasikabino viršum aukščiausiojo medžio, pilnas miškas grybautojų atsirado. Ir vis saviškiai. Gi čiabuvių su nepasitikėjimu žiūri pro krūmo kraštą ir pečiais trauko:

— Ir ka šitie žmonės čia išsimanė rinkioti? Gal tūkstantį metų čia niekas šitokių dalykų nėra rinkęs, sakrament . . .

— Gerai, kad jūs ir nepažistate grybų, — aiškina viena čiabuviams. — Šlaip jau prie kiekvieno grybo būtų parašyta: „polizellich verboten“ . . .

Ir mes, pagal Grybausko vadovėlį „Kaip pažinti gerus ir blogus grybus“, prisirinkome grybų pilnus krepšius. Bet kai parnešėme namon, tai „virtuvinė komisija“ juos visus iškratė į šiukšlių dėžę . . .

Gal kas surengtų grybų pažinimo kurselius?

KRONIKA

KIRCHHEIMO LIETUVIŲ SKAUTŲ ĮSIKŪRIMO METINĖS

Šių metų rugsėjo mėn 29 d. Kirchheimo lietuvių skautai švenčia savo metines. Ta proga įvyks atitinkamas minėjimas. Rugsėjo mėn 28 d. pravedamas skautų komandų krepšinio ir tinklinio turnyras. Dalyvauja viso Nuertingeno apskrities skautų komandos. Rugsėjo mėn 29 d. įvyks minėjimas. Minėjimo programa sekanti:

11 val. Pamaldos katalikų bažnyčioje. 14–16 val. Krepšinio ir tinklinio finalai, loterija ir skautiški žaidimai. 19 val. Oficialioji dalis. 19 val. 30 min. Laužas aikštėje.

Visuomenė maloniai kviečiama skaitlingai dalyvauti.

Kirchheimo lietuvių sakutų „Satrijos“ vietininkijos Vietininkas.

AMERIKIETĖS SKAUTĖS LAVINS DP SKAUTĖS

Frankfurtas. Šiomis dienomis į Frankfurtą atvyko keturios Jungtinių Amerikos Valstybių skautų atstovės, kurios amerikiečių zonos tremtinių stovyklose praves įvairius kursus DP skautų vadovėms ir tuo būdu parengs jas skautiškajam darbui, kuris bus tęsiamas joms išvykus.

PUČIAMŲJŲ ORKESTRAS ENERGINGAI DIRBA

Wiesbaden. Didžiojo skautų sąskrydžio ir pirmosios dainų šventės metu Wuerzburgėje šių švenčių dalyviai turėjo progos išgirsti bene vienišio lietuvių pučiamųjų orkestro amerikiečių zonoje gražų pasirodymą. Tai buvo Wiesbadeno lietuvių stovyklos orkestras, vedamas prityrusio kapelmeisterio Obolvičiaus. Šis orkestras dar neseniai suorganizavęs (š. m. kovo 19 d.), tačiau energingai dirbdamas jau spėjo gražiai užsirekomenduoti. Orkestre dirba 28 asmenys. Dalis instrumentų gauta iš UNRRA, devynių instrumentų padovanojo L. Belskis, o kai kurie orkestrantai turėjo nuosavus. Orkestras kiekvieną savaitę po tris kartus koncertuoja DP svetainėje, dažnai išvyksta ir į kaimynines stovyklas. Stokojamą pučiamųjų orkestrui lietuviškų kūrinių, bet ir ju žadama gauti iš mūsų muzikų, esančių tremtyje.

LIETUVIS ŽUVO NUO GRANATOS

Wiesbaden. Rugsėjo 12 d. sunkiai sužeistas miške sprogdusios granatos, mirė Vincas Dubininkas. Velionis teturėjo 28 m. amžiaus. Gimęs jis ūkininkų šeimoje Mockupių kaimo Sintautų valsčiu. Šakių apskr. Draugai jį pažinojo kaip gerą lietuvių ir religingą vyrą.

LIETUVIŠKOS DAINOS PLOKŠTELĖSE

Hanau. Rugsėjo 19 d. Hanau lietuvių stovykloje lankėsi Belgijos radiofono atstovai, kurie pakvietė „Dainavos“ vyrų ir mišrų choras įdainuoti į plokšteles lietuviškų dainų. Vyrų choras įdainavo šias dainas: Jasinausko „Naktis graži“, Naujalio „Lietuva brangi“ ir Švedo „Balnok, tėveli“. Mišrus choras įdainavo: K. V. Banaičio „Už jūrų marių“ ir „Paskutinis vakarėlis“, Br. Jonušo „Namo“, liaudies dainą „Ta mūsų sėslė“ ir J. Starkos „Nudavė dukrelė“. Abiems chorams vadovavo muz. Br. Jonušas.

UNRRA VICEDIREKTORIAUS ISLEISTUVĖS

Hanau. Išvykstančiam UNRRA vicedir. Goldman Hanau lietuvių bendruomenė surengė gražias išleistuves, kurių organizavimo iniciatyva išplaukė iš vietos kooperatyvo „Nemunas“, tą dieną atidariusio svetainę ir minėjusio savo vienerių metų sukaktį. Į šias iškilmes atvyko US armijos ir UNRRA atstovai, bei gausus būrys lietuvių visuomenės.

Pobūvio metu kalbas pasakė stovyklos vadovas Kutra ir kooperatyvo „Nemunas“ valdybos pirmininkas J. Audėnas. Pastarasis pareiškė, kad lietuviai, kiek sąlygos leidžia, dirba kooperacijos darba ir tuo veda kovą su nelegalia prekyba, stovyklos gyventojams parūpindami priemonėmis kainomis būtino vartojimo prekių. Per metus šis kooperatyvas padarė 547.000 RM apyvartą. Pelno turėjo 49.000 RM, kuris gan stambiomis sumomis išskirstytas švietimo, Liet. Raud. Kryžiaus, studentų šalpos ir kt. reikalams.

Pobuvyje gražios nuotalkos įnešė „Dainavos“ rinktinio vyrų choro dainos. Išvykstančiam UNRRA vicedir. Goldman buvo įteikta sidabrinė lėkštė ir lietuviškų pašto ženklų turtinga kolekcija. Vicedir. Goldman atsisveikinimo žodyje dėkojo lietuviams už gražų bendradarbiavimą, dovanas ir linkėjimus ir pasižadėjo naujose pareigose būdamas neužmiršti lietuvių nuosirdumo ir visur jiems padėti.

Pobūvio metu žymusis lietuvių šaržistas dail. J. Penčyla padarė US armijos ir UNRRA karininkų šaržus; svečiai stebėjosi mūsų dailininko gabumais ir tikrai vykusiais jo darbais.

J. Janušaitis.

Iš septyniolikos 1946 m. Švedijos lengvosios atletikos meistrų, profesionalių bei taip skirstosi: penki tarnautojai, du policininkai, vienas muitininkas, gimnastas, pardavėjas, spaustuvininkas, šoferis, lakūnas, karininkas, studentas, komersantas, sąskaitininkas.

UNTERLENINGENO LIET. STOVYKLOS MAŽIEJI UŽKANDŽIAUJA.

Nuotrauka V. Bacevičiaus

KULTŪRINĖS NAUJIENOS

KULTŪRINE KRONIKA

Lietuvių bibliografinis archyvas Šveicarijoje. Dr. A. Geručio iniciatyva Šveicarijoje steigiamas lietuvių bibliografinis archyvas, į kurį norima surinkti leidinius tiek lietuvių kalba, tiek ir svetimomis kalbomis, jeigu tik juose tiesioginiai ar netiesioginiai lietuvių klausimai, susiję su Lietuva ar lietuvių tauta. Visos leidyklos prašomos siųsti archyvu knygas, brošiūras, laikraščius, žurnalus ir kitokius leidinius. Archyvas tvarkomas ministerio Dr. Šaulio priežiūroje ir globoje. Leidinius siųsti šiuo adresu: Dr. A. Gerutis, Karl Spittelerstr. 22, Bern, Switzerland — Suisse.

Lietuvių kalbos sintaksė. Šio pavadinimo vadovėlį rankraščio teisėmis išleido Wiesbadeno leidykla „Giedra“. Vadovėlį, su pavyzdžiais iš tremtinių gyvenimo, paruošė Pranas Razminas. Sintaksė teturi 22 psl., tiražas 450 egz., spausdinta rotatoriumi.

Baltijos universiteto studentų leidinys. Hamburgo Baltijos Universiteto studentai išleido antrąjį savo mėnesinio laikraščio „Scientiae et Artibus“ numerį. Leidinys atspausdintas rotatoriumi, 40 psl., leidžiamas atskirais sąsiuviniais lietuvių, latvių ir estų kalbomis. Šiame numeryje atspausdinta prof. M. Biržiškos straipsnis apie prof. Myk. Roemerį, be to, yra originalios ir įdomios medžiagos, kurią paruošė patys studentai.

Min. Hind apie DP.

Hamburgas, IX. 27. Vokietijoje britų zonoje dabar laukosi Vokietijos ir Austrijos reikalams ministras Hynd, kuris šiandien spaudos atstovams suteikė pasikalbėjimą.

Kalbėdamas apie Vokietijos problemas, min. Hynd užsiminė ir apie britų zonoje esančius DP. Ministro žodžiais, britų zonoje yra 270.000 DP, daugumoje lenkų. Visi jie turi būti įjungti į darbą, pareiškė min., ir jie negali dykinėti, kai visi dirba. Jie neturi džiaugtis, kad jiems gerai sekasi ir gyvena nerūpestingą gyvenimą, kai tuo tarpu yra tikrame varge milijonai iš Rytų Europos išvartų vokiečių.

MAISTAS DP 60 DIENŲ PRIEKIN

Frankfurtas/M., IX. 27. Vyr. UNRRA vadovybė šiandien skelbia, kad lenkai, kurie iki š. m. gruodžio 31 grįš į savo tėvynę, pereinamose stovyklose gaus dabar gaunamą UNRRA maisto davinį už 60 dienų iš anksto.

Drauge skelbiamas ir Lenkijos vyriausybės pareiškimas, kuriame raginama visus lenkus DP grįžti į tėvynę ir jiems visiems pažada suteikti darbo pramonėje ar žemės ūkyje. Pareiškime tvirtinama, kad UNRRA suteiktą maisto pašalpą neturės jokios įtakos į aprūpinimą maistu Lenkijoje.

APŽVALGA

Lithuanian Newspaper. Permitted by UNRRA Team 513. Išėina 3 kartus per savaitę: antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais. Leidžia ir redaguoja Redakcinė Kolegija. A'ts. red. Alb. Valentinas. - Prenumerata 1 mėn. - RM 6.-; atskiras numeris 50 pf. Redakcija: Nürtingen (Württ.), Katharinenstr. 31/1. Administracija: Kirchheim-Teck, Kребenstr. 18. - Ein. s-ta: Apžvalga Giro-Konto Nr. 2255 in Sparkasse Kirchheim-Teck (14a). Spaudžia: A. Gottliebs & J. Oßwalds Buchdr., Kirchheim-Teck.